

H.C. Andersen i undervisningen

Steen Beck
Høvlebænk
2018

Ide og indhold

- Hvordan engagere elever i nutidens gymnasium i litteraturlæsning? Finde interessant litteratur, finde interessante tilgange
- Hvordan få HCA ud af "eventyrkassen"?
- HCA's eventyr er umiddelbart tilgængeligt, sprogligt interessante, narrativt udfordrende og livsfilosofisk dybe
- Min bog Syv analyser + metodeovervejelser (hvordan kan man arbejde med Andersen i undervisningen)
  - Kunsten der helbreder – *Nattergalen* (natur og kunst)
  - Porcelænsmenneskene – *Hyrdinden og Skorstensfeieeren* (eksistens og valg)
  - Lysten er en farlig herre – *De røde Skoe* (begær og bevidsthed)
  - Forfængelighedens svøbe – *Skarnbassen* (misundelse og selvbiografi)
  - Retfærdighed og historie – "*Alt på sin rette plads!*" (social uretfærdighed)
  - Når hjertet fryser til is – *Sneedronningen* (individuation og de suveræne livsytringer)
  - Smukke løgne og grimme sandheder – *Skyggen* (to menneskesyn)
- Andersen i undervisningen

Fire dimensioner

- ❑ **Nærlæsning:** lærer os at lytte og være opmærksomme (decentreringskunst):
Tekstens lag
- ❑ **Historisk læsning:** lærer os om vores egen historicitet og kulturelle væren
(synkront/diakront)
- ❑ **Meddigtning:** Lærer os om diskursers relative åbenhed og vores eget bidrag til
betydningsdannelse ("tomme pladser", genreeksperimenter, modernisering)
- ❑ **Eksistentialisering:** Lærer os at tage del i den store samtale om verden, som
litteraturen indgår i (bio-psyko-socio-kosmo ...)

Dynamiske spænd:

- Receptivt ↔ kreativt
- Objektiviserende ↔ subjektiviserende
- Historiserende ↔ samtidiggørende

Andersen

➤ Eventyr og historier

- Kunsteventyret* (skriftligt, efterligner den mundtlige form; konventionelle elementer raffineres; anti-eventyr)
- Genrehybrid (eventyr, fabel, realisme)

➤ Romantik

- Poetisering* og fantasi (det skabende princip)
- Ironi (at meddele sig indirekte, fragmentarisk, "uden at sige det hele", at forholde sig kritisk og selvkritisk til givne positioner, at bryde illusionen)
- Dannelse og splittelsesbevidsthed: At blive 'sig selv' at forsone tilbøjelighed og socialitet, illusionen om at dette kan lade sig gøre (fx det ubevidste)

➤ Den dobbelte artikulation

- Eksplicit og implicit fortæller (barnefortælleren og voksenfortælleren)
- Den implicitte læser (at kunne læse "den dybe" Andersen)

➤ Mikro og makro

- Individ, samfund, kosmos
- Forskellige blandingsformer

De røde Skoe

Fremfærd

- Undringssteder
- Genre
- Motiv (hvad handler det om) og tema (semantiske felter)
- To fortolkningsspor
- Perspektivering til anerkendelsesfilosofi

Undringssteder

- Hvad "betyder" de røde sko?
- En dybt traditionel historie om nødvendigheden af afkald og seksuel forsagelse? Men hvorfor gør teksten så meget ud af Karens opvækst og manglen på kommunikation?
- Hvilken funktion har manden med det røde skæg og englen?
- Hvad sker der med Karen til sidst? Karen i kirken – kirken i Karens kammer.
- Hvordan skal den sidste sætning forstås?

Genre

- **Realisme** (poetisk): Psykologisk og social genkendelighed
- **Fabel**: Fortælling med morale
- **Eventyr**: magiske elementer, eventyrskabelonen
- **Krydsning** af flere 'virkelighedsplaner' (polyvalens)

To fortolkningsspør

Dybdepsykologisk:

- De røde sko som **symbol på (seksuelt) begær**
  - Narcissistisk selvbesættelse (selvobjektgørelse, at se sig selv blive set, ikke at kunne se andre)
  - Den fatale kobling: **sko, skønhed, rigdom, attraktionsværdi**

Religionsanalytisk:

- Den religiøse reference fungerer som **moralsk rettesnor**. Kravet om at rette sin opmærksomhed mod 'næsten' (den gamle frue) - absolut målestok ift. Karens selvbesættelse.
- "Himlen" udgør en **udfrielsesmulighed ift. livet**
- Fortælleren er bevidst om, at **'kristenheden' ikke er til megen hjælp**
  - Gerningsetik vs. sindelagsetik
  - "sjælesorg" og dialog

En anerkendelsesfilosofisk læsning

Axel Honneth: anerkendelse en afgørende forudsætning for, at samspillet mellem individ og samfund kan udspille sig på en hensigtsmæssig måde.

- ❑ *Den private sfære* eller familien: I samspillet mellem barnet og de primære omsorgsgivere skabes en grundlæggende følelse af selvtillid. Følelsesmæssig anerkendelse gennem kærlighed
- ❑ *Den retslige sfære*: Her etableres individets grundlæggende samfundsmæssige rettigheder, som i et demokratisk samfund skal være fælles for alle, og som er helt afgørende for vores selvagtelse og følelse af at være samfundsmæssigt anerkendt.
- ❑ *Den solidariske sfære*: Forbinder individet med kulturelle, arbejdsmæssige og politiske fællesskaber. Hvis man på den sociale scene oplever tillid og anerkendelse, vil man yde sit til det fælles, fordi man oplever sig selv som en del af et solidarisk fællesskab.

De røde Skoe i et anerkendelsesperspektiv:

- ❑ **Den private sfære**: En pige, hvis relationer til voksne (moren og den gamle frue) bryder sammen, og som skyder genvej til anerkendelse via sit udseende og gennem en form for tingsliggørelse af sig selv.
- ❑ **Den retslige sfære**: Kun svage spor i eventyret. Traditionelt almuesamfund, hvor der (endnu) ikke eksisterer den slags institutioner, der kunne sikre Karen rettigheder og samfundsmæssig omsorg, fx i kraft af offentlige myndigheder. Man kan forsøgsvis anskue kristendommens grundlæggende ide om alle menneskers lighed for Gud som en form for før-moderne 'jura', der skal sikre borgernes følelse af at høre til i det samme samfund.
- ❑ **Den solidariske sfære**: Repræsenteret i kraft af menigheden; det er her, man "burde" finde det kulturelle og værdimæssige fællesskab. Berøringsangsten og manglen på kommunikation er markant i det sociale univers, Karen lever i, og selv er hun så beskadiget af sin genvej til anerkendelse, at hun ikke er i stand til at bede om hjælp.

Didaktisering

- **Nærlæsning**
  - Undringssteder
  - Genre: realisme, eventyr, fabel
  - Motiv og tema: Karens liv (vigtigt: Hendes forudsætninger, hendes begær, hendes selvopgør, hendes livs slutning)
- **Historisk læsning**
  - Den sociale ramme: Den forældreløse Karen; kommunikationsløsheden, "kristenheden"
  - Den metafysiske ramme: den etiske fordring, håbet om udfrielse, handlingsetik vs. sindelagsetik
- **Perspektivering**
  - Anerkendelsesteori a la Honneth
- **Meddigtning**
  - Genreeksperimenter: Karens barndom som socialrealisme
  - Aktualisering: Skriv en moderne version af De røde Skoe